षड्विधश्च सः ॥२॥ 55–59. de variis ulceribus et tuberibus. 55. *vraṇaṣotha* (Wise, p. 187): एकदेशोत्थितः शोथो व्रणानां पूर्वलक्षणं । षड्विधः स्यात्पृथक्सर्वदोषाद्यागंतुकस्तथा ॥१॥ शोथाः षडेते विज्ञेयाः प्रागुक्तैः शोथलक्षणैः । विशेषः कथ्यते तेषां पक्वापक्वविनिश्चये ॥२॥ 56. *śáríravraṇa:* द्विधा व्रणः परिज्ञेयः शारीरागंतुभेदतः । दोषैराद्यस्तयोरन्यः शस्त्रादिक्षतसंभवः ॥१॥ 57. *sadyovraṇa:* नानाधारामुखैः शस्त्रैर्नानास्याननिपातितैः । भवंति नानाकृतयो व्रणास्तांस्तान्निबोध मे ॥१॥ छिन्नं भिन्नं तथा विद्धं क्षतं पिचितमेव च । घृष्टमाहुस्तथा षष्ठं तेषां वक्ष्यामि लक्षणं ॥२॥ 58. *bhagnavraṇa:* भग्नं समासाद्द्विविधं वदंति कांडे च संधौ च हि तत्र संधौ । उत्पिष्टविश्लिष्टविवर्तितं च तिर्यग्गतं क्षिप्तमधश्च षोढा ॥१॥ 59. *nádívraṇa:* यः शोफमाममतिपक्वमुपेक्षतेऽज्ञो यो वा व्रणं प्रचुरपूयमसाधुवृत्तः । अभ्यंतरं प्रविशति प्रविदार्य तस्य स्थानानि पूर्वविहितानि ततः सपूयः ॥१॥ 60 (fol. $58^a = 189^b = 73^b$). *bhagandara* (Wise, p. 388): गुदस्य द्व्यंगुले क्षेत्रे पार्श्वतः पिडकार्तिकृत् । भिन्ना भगंदरो ज्ञेयः स च पंचविधो मतः ॥१॥ 61. *upadanṣa* (Wise, p. 373): हस्ताभिघातान्नखदंतघाताद्धावनादत्युपसेवनाद्वा । योनिप्रदोषाच्च भवंति शिश्ने पंचोपदंशा विविधापचारैः ॥१॥ 62. *śúkadosha* (Wise, p. 380): अक्रमाच्छेफसो वृद्धिं योऽभिवांछति मूढधीः । व्याधयस्तस्य जायंते दश चाष्टौ च शूकजाः ॥१॥ 63. *kushṭha*, lepra: विरोधीन्यन्नपानानि द्रवस्निग्धगुरूणि च । भजतामागतां छर्दिं वेगांश्चान्यान्प्रतिघ्नतां ॥१॥ etc. 64–66. *śítapitta, udarda, koṭha* (Wise, p. 269): शीतमारुतसंस्पर्शात्प्रवृद्धौ कफमारुतौ । पित्तेन सह संभूय बहिरंतर्विसर्पतः ॥१॥ पिपासारुचिहृल्लासमोहसादांगगौरवं । रक्तलोचनता तेषां पूर्वरूपस्य लक्षणं ॥२॥ 67. *amlapitta* (Wise, p. 353): विरुद्धदुष्टाम्लविदाहिपित्तप्रकोपिपानान्नभुजो विदग्धं । पित्तस्वहेतूपचितं पुरा यत्तदम्लपित्तं प्रवदंति संतः ॥१॥ 68. *visarpa* (erysipelas): लवणाम्लकटूष्णादिसेवनाद्दोषकोपतः । विसर्पः सप्तधा ज्ञेयः सर्वतः परिसर्पणात् ॥१॥ 69. *visphoṭa*, pustula: कटूम्लतीक्ष्णोष्णविदाहिरूक्षक्षारैरजीर्णाध्यशनात्तथैश्च । तथर्तुदोषेण विपर्ययेण कुप्यंति दोषाः पवनादयस्तु ॥१॥ त्वचमाश्रित्य ते रक्तं मांसास्थीनि प्रदूष्य च । घोरान्कुर्वंति विस्फोटान्सर्वान् ज्वरपुरःसरान् ॥२॥ 70 (fol. $65^b = 209^b = 83^a$). *masúriká*, variolae: कटूम्ललवणक्षारविरुद्धाध्यशनाच्छनैः । दुष्टनिष्पावशाकाद्यैः प्रदुष्टपवनोदकैः ॥१॥ क्रुद्धग्रहेक्षणाच्चापि देशे दोषाः समुद्धताः । जनयंति शरीरेऽस्मिन्दुष्टरक्तेन संगताः । मसूराकृतिसंस्थानाः पिटकाः स्युर्मसूरिकाः ॥२॥ 71. *kshudraroga*, de quadraginta morbis minoribus (Wise, p. 412): स्निग्धा सवर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसंनिभा । कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका ॥१॥ etc. (Suṣruta I, 292.) 72. *mukharoga*, oris morbi sexaginta quinque: कर्कशौ परुषौ स्तब्धौ संप्राप्तानिलवेदनौ । दाल्येते परिपाट्येते ओष्ठौ मारुतकोपतः etc. 73. *karṇaroga*, triginta tres aurium morbi: समीरणः श्रोत्रगतोऽन्यथा चरन् समंततः शूलमतीव कर्णयोः । करोति दोषैश्च यथास्वमावृतः स कर्णशूलः कथितोऽतिकष्टः ॥१॥ 74. *násároga*, triginta et unus nasi morbi: आनह्यते यस्य विशुष्यते च प्रक्लिद्यते धूप्यति चापि नासा । न वेत्ति यो गंधरसांश्च जंतुर्दुष्टं व्यवस्येन्नमपीनसेन ॥१॥ 75. *netraroga*, oculorum morbi: उष्णाभितप्तस्य जलप्रवेशाद्दूरेक्षणात्स्वप्नविपर्ययाच्च । स्वेदाद्रजोधूमनिषेवणाच्च छर्देर्विघाताद्वमनातियोगात् ॥१॥ द्रवान्नपानान्निशि सेवनाच्च विण्मूत्रसंघानिलसंग्रहाच्च । प्रसक्तसंरोदनशोककोपाच्छिरोभिघातादतिमद्यपानात् ॥२॥ तथा ऋतूनां च विपर्ययेण क्लेशाभिघातादतिमैथुनाच्च । वाष्पग्रहात्सूक्ष्मनिरीक्षणाच्च नेत्रे विकाराञ्जनयंति दोषाः ॥३॥ 76. *śiroroga*, capitis dolor: शिरोरोगास्तु जायंते वातपित्तकफैस्त्रिभिः । संनिपातेन रक्तेन क्षयेण कृमिभिस्तथा ॥१॥ 77. de mulierum morbis. 78. *bálaroga*, infantium morbi. 79. *visha*, de venenis: स्थावरं जंगमं चैव द्विविधं विषमुच्यते । मूलाद्यात्मकमाद्यं स्यात्परं सर्पादिसंभवं ॥१॥ निद्रां तंद्रां क्लमं दाहं संपाकं लोमहर्षणं । शोकं चैवातिसारं च कुरुते जंगमं विषं ॥२॥

Codex post annum 1815 exaratus est. (Wilson 42.)

746.

Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 283. Long. 11. Lat. 5. Linn. 10, 11.

Mádhavae Rugviniṣchayas, cum commentario, *Átankadarpaṇa* appellato, quem Vaidya-*Váchaspatis*, Pramodae filius, composuit. Scholiasta his versibus praefatur: तुलशीकुसुमं दधन्नमालप्रतिमं वज्रवगोपबलप्रसक्तं किमपि त्रिभुवनैकमूलकंदं परमानंदमहं महः स्मरामि १ Śrí-*Hammíra*-nareṣvaraḥ समभवत्प्रौढप्रतापानलज्वालाजालकरालदग्धपवनप्राग्भारशुष्केंधनः यस्य छौतुसभांगणेष्वपि यशः स्वर्लोककल्लोलिनीकल्लोलामलमंगनाः सुमनसां गायंति रोमांचितां: २ प्रत्यर्थिक्षितिनाथसार्थ etc. ॥३॥ तस्याभवद्वैद्यवरः प्रभूतविश्वासपात्रं विदितश्चरित्रैः प्रमोदनामा सकलप्रमोदी कलाविलासैकनिधिर्द्विजेंद्रः ४ ज्येष्ठो भवत्तस्य सुतः प्रशस्तः शास्त्रार्थवेत्ता शिवशक्तिचेताः *Rauṣarma*-námná प्रथितः कलाभिर् *Mahammada*-kshoṇipateḥ sabháyám ५ अन्यो पि तस्यास्ति सुतः कनीयान् वाचस्पति सत्वगुणैकसंगतिः महोदयाः प्रीतिमतः समस्ता यं वैद्यविद्याः स्वयमध्यजीपगन् ६ भृगुवचनविकारैश्चारुचंचच्चरित्रैश्चरकचतुरचेताः सुश्रुते सुश्रुतो यः कपिलमतिवयस्यैर्ब्रह्मविद्यारहस्यैः प्रकटितषड्बुद्धिबुद्धिकाणादसिद्धः ७ तेनोज्वला विवृतिरल्पधियां हिताय संबध्यते विबुधमाधवसंग्रहस्य विज्ञाय तार्किकवरैकविचारवेद्यं वैषम्यगुंफणवशान्मधुकोषबंधं ८ ॥

Praeter medicos antiquiores hos fere auctores laudat: *Kárttika* fol. 118^b. 235^a; *Gadádhara* 34^a. 95^b; *Gayadása* 118^b. 133^b; *Jagadvaidyaka* 10^b; *Jejjaṭa* 118^b. 122^a. 133^b; *Dṛiḍhabala* 94^a. 122^a. 145^b; *Bhoja* 95^b. 167^b. 168^b. 190^a. 221^b; *Videha* 11^a. 82^a. 230^b.

Codex post annum 1790 parum accurate exaratus est. (Walker 143.)